

7. 中国、英国高中课程设置的比较研究 (教师暑期海外教育考察报告)

[Elektronnij resurs] (Porivnjal'ne doslidzhennja zagal'noi seredn'oi osviti v Kitai ta Velikobritanii (zvit pro pedagogichne stazhuvannja). – Rezhim dostupu: <http://www.hzsdyfz.com.cn/Item.aspx?id=10259>, 2012.09 (kitajs'koju movoju))

УДК 336.22(075.8)

Овчар С. Г., здобувач НУЦЗУ, м. Харків

*Ovchar S., postgraduate student of the National university of civil defence of
Ukraine*

**ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОПОРЦІЙ ТА
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

**EVOLUTION OF THEORIES OF TAXATION IN THE
CONDITIONS OF CHANGES OF NATIONAL ECONOMIC
PROPORTIONS AND GOVERNMENT REGULATION**

Зазначено, що кореляція різних за інтересами і потребами економіко-господарських галузей потребує певного збалансування, для чого застосовується такий інструмент, як оподаткування, яке до того ж може стимулювати подальший розвиток кожної з цих сфер. Іншими словами, фундаментом податкової системи є економічний потенціал платників податків, ступінь їх платоспроможності. Стрімко перетворюючись в один з найбільш значущих

чинників економічного зростання, податки все помітніше набувають властивостей регулятивного компонента відтворення. Визначено, що найважливішу роль в цьому процесі слід відвести підприємливості, так як помітний ефект може бути досягнутий тільки за умови повноцінного симбіозу цих двох факторів. З цієї причини вагому роль на макроекономічному рівні в збільшенні обсягу інвестицій повинна зіграти реалізована державними структурами кредитно-фінансова, бюджетна та податкова стратегія. Метою нашої економічної політики повинно стати надання впливу на схильність до споживання за рахунок встановлення фіксованої норми відсотка, регулювання оподаткування, надання різних податкових преференцій та тощо. Основною ідеєю неокласичної теорії є домінування вільної конкуренції поряд зі стійкістю економіці-виробничих процесів. Базовою диференціацією між теоріями Кейнса і Маршалла є відмінність в підходах до методів державного регулювання. Зокрема, прихильники неокласичної теорії оподаткування вважають, що завдання зовнішніх коригувальних заходів зводиться до усунення чинників, що перешкоджають реалізації законів вільної конкуренції, а значить, втручання держави ні в якому разі не повинно обмежувати ринок, який підпорядковується природним правилам саморегулювання. Вони вважають, що досягнення необхідного економічного балансу в процесі здійснення ринкових відносин можливо без будь-якої сторонньої допомоги, на відміну від прихильників кейнсіанської концепції, які наполягали на нестійкості динамічної рівноваги і на те, що держава повинна бути безпосереднім учасником економічних процесів, здатним в разі необхідності втручатися в їх течю. З нашої точки зору, ключовий помилкою даної концепції є саме відмова державі в ролі ключового регулятора соціально-економічних процесів в країні. Тим часом, в сучасних умовах це означає, особливо для слабких національних економік, їх фактичне підпорядкування транснаціональним корпораціям.

Ключові слова: оподаткування, податкова система, економічний потенціал платника, податки, платоспроможність, кредитно-фінансова, бюджетна, податкова, стратегія.

It is noted that the correlation of different economic interests and needs of economic sectors needs a certain balance, for which such a tool as taxation is used, which can also stimulate the further development of each of these areas. In other words, the foundation of the tax system is the economic potential of taxpayers, the degree of their solvency. Rapidly becoming one of the most significant factors of economic growth, taxes are increasingly gaining the properties of the regulatory component of reproduction. It is determined that the most important role in this process should be given to entrepreneurship, as a noticeable effect can be achieved only with a full symbiosis of these two factors. For this reason, a significant role at the macroeconomic level in increasing investment should be played by the financial and financial, budgetary and tax strategies implemented by government agencies. The aim of our economic policy should be to influence the propensity to consume by setting a fixed interest rate, regulating taxation, providing various tax preferences, and so on. The main idea of neoclassical theory is the dominance of free competition along with the stability of the economy-production processes. The basic differentiation between Keynes's and Marshall's theories is the difference in approaches to methods of state regulation. In particular, proponents of neoclassical tax theory believe that the task of external remedies is to eliminate factors that hinder the implementation of free competition laws, and therefore, state intervention should in no way restrict the market, which is subject to natural rules of self-regulation. They believe that achieving the necessary economic balance in the process of market relations is possible without any outside help, in contrast to the supporters of the Keynesian concept, who insisted on the instability of dynamic equilibrium and that the state should be a direct participant in economic processes. the need to

intervene in their flow. From our point of view, the key mistake of this concept is the refusal of the state in the role of a key regulator of socio-economic processes in the country. Meanwhile, in modern conditions, this means, especially for weak national economies, their actual subordination to transnational corporations.

Keywords: taxation, tax system, economic potential of the payer, taxes, solvency, credit and financial, budgetary, tax, strategy

Постановка проблеми. Кореляція різних за інтересами і потребами економіко-господарських галузей потребує певного збалансування, для чого застосовується такий інструмент, як оподаткування, яке до того ж може стимулювати подальший розвиток кожної з цих сфер. Іншими словами, фундаментом податкової системи є економічний потенціал платників податків, ступінь їх платоспроможності. Стрімко перетворюючись в один з найбільш значущих чинників економічного зростання, податки все помітніше набувають властивостей регулятивного компонента відтворення.

У ХХ ст. на зміну класичним теоріям оподаткування прийшла кейнсіанська концепція, більш адекватна тодішнім умовам економічного розвитку суспільства. Дж.М.Кейнс в роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» переглядає дію механізмів державного регулювання економічних процесів [6, с.67]. Особливу увагу дослідник приділяв питанням, пов'язаним з податковим регулюванням. Теорія, запропонована Кейнсом, базується на розумінні залежностей і пропорцій, що складаються між сукупними народногосподарськими величинами, такими, як національний дохід, обсяг інвестицій, рівень споживання та ін., На відміну від класичної теорії, фундаментом якої є ринкові відносини, вільні від державного втручання.

Відповідно до теорії Дж. М. Кейнса, особливу значимість для забезпечення реалізації виробленої продукції має формування ефективного попиту, причому важливо задіяти найрізноманітніші методи державного регулювання [6, с.102]. Найважливішими складовими ефективного попиту є такі ком-

поненти, як передбачуваний рівень споживання і обсяг здійснюваних капіталовкладень. Гармонійне співвідношення цих компонентів апріорі означає наступ стану абсолютної, тобто повної зайнятості.

Відповідно до запропонованого Кейнсом макроекономічного методу, між умовами успішної діяльності конкретного підприємства та умовами процвітання всієї економіки не обов'язково існує тотожність. Наприклад, між ними можуть виявлятися суперечності, вирішення яких найчастіше знаходиться в площині дотримання загальнонаціональних економічних пропорцій. В першу чергу мова йде про встановлення балансу між попитом і пропозицією. Дослідник вважав, що в розвиненому капіталістичному суспільстві дозвіл найбільш значущих проблем залежить насамперед від способів формування ефективного попиту, які дають можливість найбільш ефективно використовувати наявні для цього ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.. Проблема реформування податкової системи займалися низка відомих українських вчених В. М. Опарін, В. М. Федосов, П. К. Бечко, А. М. Соколовська, Л. П. Сідельникова, С. І. Юрій, А. І. Крисоватий, і інші. Однак, не зменшуючи вагомості напрацювань вчених і враховуючи, що податкова система досі перебуває в стані реформування, виникає необхідність подальшого поглибленого аналізу цієї проблеми.

Метою статті є визначення особливостей становлення податкової системи, виявлення причинно-наслідкових зв'язків та етапів її реформування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дж.М. Кейнс вважав, що першочерговими є питання формування максимально ефективного попиту, а значить, особливе значення мають фактори, здатні впливати на їх динаміку, і перш за все система оподаткування [6, с.25]. Найважливішу роль в цьому процесі слід відвести підприємливості, так як помітний ефект може бути досягнутий тільки за умови повноцінного симбіозу цих двох факторів. З цієї причини вагому роль на макроекономічному рівні в збільшенні обсягу інве-

стицій повинна зіграти реалізована державними структурами кредитно-фінансова, бюджетна та податкова стратегія. Метою нашої економічної політики повинно стати надання впливу на схильність до споживання за рахунок встановлення фіксованої норми відсотка, регулювання оподаткування, надання різних податкових преференцій та тощо.

Дж.М. Кейнс прийшов до висновку, що в економічній системі держави податки можуть бути використані в якості «вбудованих механізмів гнучкості» [6, с.98]. Будучи економічною категорією, вони роблять безпосередній вплив на досягнення необхідного рівня збалансованості. Дослідник стверджував, що зменшення оподаткування сприяє зниженню обсягу бюджетних доходів, таким чином збільшуючи економічну нестабільність, а застосування прогресивного методу оподаткування, навпаки, підтримує необхідний баланс, стаючи свого роду «вбудованим стабілізатором». Принцип дії подібного інтегрованого стабілізатора полягає в тому, що в ситуації економічного підйому темпи зростання оподатковуваних доходів сповільнюються в порівнянні з податковими доходами, а в кризовій ситуації податок зменшується швидше, ніж падає рівень доходів. Таким чином, в суспільстві стабілізується соціальна обстановка.

У передвоєнний період теорія Дж. М. Кейнса отримала найбільш масове поширення в якості концептуальної підстави податкової політики багатьох держав світу, оскільки сприяла нівелюванню наслідків економічної депресії, в якій опинилися провідні капіталістичні країни [6, с.125]. До того ж влада використовувала цю теорію як ефективний засіб для успішного розвитку військово-промислового виробництва тих років.

У повоєнні роки, на тлі значного науково-технічного прогресу, економіки західних країн все частіше демонстрували циклічність свого розвитку. До того ж в умовах інтеграції національних економік основний кризовий удар припав саме на них. Це означало, що підвищення ефективності попиту за рахунок втручання держави вже не відповідало новим запитам економіч-

ного розвитку. Тому на зміну теорії Кейнса прийшла неокласична теорія оподаткування. Біля її витоків стояв А. Маршалл.

Основною ідеєю неокласичної теорії є домінування вільної конкуренції поряд зі стійкістю економіці-виробничих процесів. Базовою диференціацією між теоріями Кейнса і Маршалла є відмінність в підходах до методів державного регулювання. Зокрема, прихильники неокласичної теорії оподаткування вважають, що завдання зовнішніх коригувальних заходів зводиться до усунення чинників, що перешкоджають реалізації законів вільної конкуренції, а значить, втручання держави ні в якому разі не повинно обмежувати ринок, який підпорядковується природним правилам саморегулювання. Вони вважають, що досягнення необхідного економічного балансу в процесі здійснення ринкових відносин можливо без будь-якої сторонньої допомоги, на відміну від прихильників кейнсіанської концепції, які наполягали на нестійкості динамічної рівноваги і на те, що держава повинна бути безпосереднім учасником економічних процесів, здатним в разі необхідності втручатися в їх течю.

З нашої точки зору, ключовий помилкою даної концепції є саме відмова державі в ролі ключового регулятора соціально-економічних процесів в країні. Тим часом, в сучасних умовах це означає, особливо для слабких національних економік, їх фактичне підпорядкування транснаціональним корпораціям, які мають значним економічним могутністю і однозначно виграють конкуренцію на т.зв. «вільному ринку».

Представники кембріджської економічної школи мали намір адаптувати свої положення і концепції до нової соціально-економічної ситуації. Не можна заперечувати впливу на концепції кембріджської школи політекономічних поглядів А. Маршалла. Так, Артур Сесіл Пігу прагнув в своїх наукових працях висвітлити вельми широкий комплекс економічних проблем, таких, як ринок, обмін, заробітна плата, зайнятість населення, гроші, оподат-

кування, державне регулювання. Пігу дотримувався принципу, який першими озвучили утилітаристи: найбільше благо для найбільшого числа людей.

Наполягаючи на необхідності застосування кількісного аналізу з метою найбільш об'єктивного вимірювання економічних явищ, Пігу в своїй концепції виводив на перший план так звану «біологізацію» економічної теорії, а поряд з нею еволюціонізм і практицизм. Фундаментом запропонованої ним концепції був принцип дотримання соціальної справедливості.

Для Пігу «економіка добробуту» перш за все представляла собою комплекс заходів економічної, соціальної і фіскальної політики, ступінь їх впливу на національний дохід і його розподіл як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

У розробленій ним концепції основний акцент робиться на розмір реального доходу, способи його вимірювання і подальшого розподілу. Існує безпосередній зв'язок між величиною доходу і такими характеристиками, як наявність ресурсів, об'ємом фінансового та інтелектуального капіталу, національні особливості, характер уряду і, що стосується конкретно Англії - масштаби зовнішньої торгівлі. При цьому в поняття «розподіл доходу» включена заробітна плата, що діє система оплати праці, а також весь ряд проблем, що стали результатом безробіття.

Наполягаючи на тому, що максимально рівномірний розподіл доходу в подальшому призводить до досягнення добробуту, він в той же час уточнював, що економічний добробут - це в першу чергу, так звана загальна корисність (багатство). У своїх роботах дослідник дав добробуту власне визначення, відповідно до якого воно являє собою такий стан людських почуттів, яке можна виміряти кількісно, щоб зіставити рівень задоволеності відразу декількох індивідів [1, с.65]. Іншими словами, даний стан виражається в тому, наскільки задоволеним відчуває себе людина або ж група людей, тобто головним мірилом добробуту, його базисом є ступінь задоволення бажань. Для вимірювання ступеня бажання дослідник запропонував та-

кий показник, як сума грошей, яку людина готова витратити для досягнення будь-якого блага.

Рівень суспільного добробуту безпосередньо пов'язаний з рівномірністю його розподілу, а значить, чим більш стабільний його зростання, тим нижче ступінь загального роздратування витратами його виробництва [3, с.427]. На його думку, економічний добробут, - це сфера добробуту, де в якості показника вимірювання можна використовувати гроші.

Стверджуючи, що гроші як такі не грають чільну роль, Пігу в той же час погоджувався з тим, що саме грошові інститути в значній мірі беруть участь в підвищенні рівня добробуту, оскільки більша частина угод укладається з їх участю. Він порівнював гроші зі своєрідним «мастильним матеріалом», вважаючи, що дана «субстанція» в процесі проведення операції має другорядне значення, а обсяг грошової маси в цьому випадку не змінює підсумкову величину реального доходу.

Досліджуючи характерні особливості феномену монополістичної конкуренції, визначаємо такі основні ознаки розвитку процесу монополізації: ситуацію, в якій значну частину ринку займають товари або послуги одного продавця; ситуацію, коли зниження ціни в конкретній галузі відбувається через те, що граничні витрати виявляються нижчими за середні витрат; ситуацію, коли вузько спеціалізовані галузі випускають продукцію вищої якості і реалізують їх на невеликих ринках збуту.

В ході вивчення проблеми економічного циклу дослідник зробив висновки, що його витoki слід шукати в коливаннях попиту на робочу силу. Він запропонував в якості основного критерію коливань використовувати саме стан сфери зайнятості населення [2, с.225]. В сферах, що займаються виробництвом капітальних благ, амплітуда цих коливань набагато ширший, ніж в тих галузях, які спеціалізуються на виробництві споживчих благ. Це припущення в подальшому призвело його до висновку, що протягом економічного циклу багато в чому залежить від більш високих темпів зростання

реальної заробітної плати в порівнянні зі збільшенням розміру нового капіталу, спрямованого на обслуговування дефіциту споживання.

Для збереження стабільних обсягів доходу, заощаджень, інвестиційних потоків та зайнятості населення, слід створити умови для підтримки попиту за допомогою автоматичного регулювання кореляції між такими показниками, як ціна, заробітна плата і обсяг грошової маси. Збільшення рівня споживання серед населення за рахунок зростання реального доходу, спровокованого зниженням цін і, відповідно, збільшенням реальної цінності залишилася готівки, прийнято називати «ефектом Пігу» [4, с.127].

Особливо пильну увагу дослідник в своїх роботах звертав на аргументування високої значимості участі держави в регулюванні і контролі процесів, що відбуваються в соціально-економічній сфері життя суспільства. Підкреслюючи це, що досягнення найвищого рівня добробуту можливо виключно за умови державного втручання. Тобто саме держава повинна з цією метою розробляти і реалізовувати адекватну фінансову стратегію.

Мотивуючи важливість державної участі, вводимо в економічну теорію нову термінологію, наприклад, такі поняття, як «зовнішні ефекти», «соціальна вартість», «соціальна значимість товару». При цьому «зовнішні ефекти», на його думку, нерідко перешкоджають збереженню економічної стабільності, а значить, повинні бути ліквідовані за допомогою держави, так як потенціал ринкового механізму явно не здатний сформувати умови, необхідні для дотримання рівноваги, а також для максимального добробуту. Причину такої неспроможності ринкових механізмів він бачив в тому, що приватні інтереси виробників товарів і послуг далеко не завжди збігаються з потребами суспільства [5, с.7]. Крім цього, підкреслюємо здатність будь-якого індивіда визначити кінцеву, або ж граничну корисність приватного товару або послуги. Соціальна вартість товару, що враховує неконтрольовані ринком «зовнішні ефекти», перевищує його приватну вартість.

Висновки. Важливою умовою для підтримки економічної рівноваги є рівність між соціальними граничними витратами і приватними граничними витратами, для чого особливе значення має участь держави в соціально-економічних процесах, що відбуваються в країні. Для забезпечення подібного рівноваги, держава може і повинна використовувати такі інструменти, як субсидії і податки.

Констатуючи необхідність реформування системи оподаткування, економіст розробив концепцію справедливого оподаткування. Найбільш ефективно застосування цього принципу можливо в тому випадку, коли держава забезпечує так зване рівність в межі. При цьому дотримується рівність при обчисленні податків для осіб, які перебувають в ідентичних умовах («рівне з рівних»); робиться ставка на «принцип найменшої сукупної жертви»; вплив податків двояко. Вплив податків має в першу чергу надсилає повідомлення, характер, так як функціонування, або ж дію податку сприяє певним трансформаціям в економіці країни, а також характер впливу на доходи, з тієї причини, що податки скорочують обсяги ресурсів, що залишаються в розпорядженні платників. В результаті ми приходимо до висновку, що цілком можливо негативний вплив податків на феномени заощадження і накопичення фінансів. Тобто податок, виходячи з концепції, повинен виконувати завдання по розширенню сфери трудової діяльності, або, щонайменше, надавати протидію її скорочення. Актуалізуючи значимість створення стимулюючого або стримуючого механізму, вчений при цьому пропагує впровадження системи прогресивного оподаткування, заснованої на ідеї «найменшою жертви».

Список використаних джерел:

1. Абрамченко Н. А. Зарубіжний досвід оподаткування фізичних осіб: минуле та сучасність / Н. А. Абрамченко // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2015. - № 5. - С. 63-68.

2. Белова А. В. Питання співвідношення принципів податкового права та принципів оподаткування / А. В. Белова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. - 2015. - вип. 20. - С. 223-226.

3. Ісаєва Н. К. Організаційно-правові засади реалізації податкової політики держави / Н. К. Ісаєва // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2013. - Вип. 61. - С. 425-429.

4. Дацій О.І. Удосконалення бюджетно-податкової політики як умова економічної стабілізації підприємств України // «Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – X. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 2 (9). – С. 123-130. – (Серія "Державне управління").

5. Лоцихін О. М. Функціональна теорія сучасної державності: концептуальні аспекти / О. М. Лоцихін // Наше право. - 2013. - № 1. - С. 5-11.

References

1. Abramchenko, N. A. (2015), "Foreign experience in the taxation of individuals: the past and present", *Derzhava ta rehiony. Seriiia : Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 5, pp. 63-68.

2. Belova, A.V. (2015), "Questions on the relationship between the principles of tax law and the principles of taxation", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia : Pravo*, vol. 20, pp. 223-226.

3. Isayeva, N.K. (2013), "Organizational and legal principles of implementation of the tax policy of the state", *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*, vol. 61, pp. 425-429.

4. Datsii, O.I. (2018), "Improvement of fiscal policy as a condition for economic stabilization of Ukrainian enterprises", *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy*, vol. 2 (9) , pp. 123-130.

5.Loshchein, O.M. (2013), "Functional theory of modern statehood: conceptual aspects", *Nashe pravo*, vol. 1, pp. 5-11.

6.Keynes' J. M. (1978). *General Theory of Employment, Interest and Money*. M. 321 p.